

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Ved saksbehandler: Inger Wætnes

Dato: 29.11.12
Vår ref.: 12/29
Deres ref.: 09/4721

Innspill til høring

Utvalgsinnstilling om samisk forskning og høyere utdanning: « Langs lange spor».

Digforsk As er et datterselskap av UNIRAND AS, og er heleid av Universitetet i Oslo- Vårt selskap ble etablert i 2006 og er en videreføring av universitetets registreringsentraler. Siden 1992 har vi samarbeidet med universitetene i Norge om digitalisering av arkiver og samlinger med relevans for forskning og utdanning.

Helt siden starten i 1992, har vi hatt mange forskjellige oppdrag relatert til samisk forskning: Digitalisering av samiske fotosamlinger, register over stedsnavn, arkiver ved Samisk arkiv og Tromsø museum, samt digitalisering av lydarkiver og etablering av et joikarkiv.

Digforsk As står ikke på listen over høringsinstansene til innstillingen, men etter kontakt med saksbehandler i departementet, er det bekreftet at vi kan vurderes som en enhet ved Universitetet i Oslo og er velkommen til å gi innspill.

Vi savner mer fokus på digitalisering i utredningen. Dette er ikke spesifisert i mandatet. I utredningen står det ingenting om digital dokumentasjon av kulturarv som basis for forskning og utdanning, lite om ny teknologi og kun litt om språkteknologi.

Vår erfaring fra arbeid som leverandør til Dokumentasjons- og museumsprosjektet fra 1992-2006 har vist at tilgjengeliggjøring av arkiver har bidratt langt utover formidling og utdanning. Det har også gitt forskere større muligheter til spennende og nyskapende forskning.

Ved å etablere en satsning på digitalisering av samiske arkiver og samlinger over en periode på f.eks. fem år, kunne flere fagmiljøer ved universiteter, høyskoler og museer være med i en nasjonal dugnad for å sikre samiske arkiver og etablere grunnlag for ny forskning. Et slikt grep vil bidra til å redusere sårbarheten i små fagmiljøer og styrke muligheten for samhandling.

I utredningen presenterer man flere av fagmiljøene som vil være svært viktige for en slik satsning, men det trengs en nasjonal koordinering for å bygge opp forskningsressurser for samisk forskning. Ved å bruke erfaringene fra Dokumentasjons- og museumsprosjektet kunne Senter for samiske studier (SESAM), sammen med Samisk høgskole, etablert en koordineringsgruppe for en digitaliseringsvirksomhet.

Det er viktig at språkteknologi for samisk utvikles og at tradisjonell kunnskap blir synliggjort. Det er innenfor flere forskningsfelt at det er behov for digitalisering: naturhistorie, språkforskning, kulturarv og samisk samfunnsutvikling.

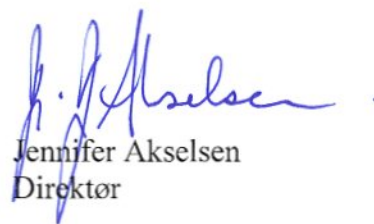
Digforsk AS har to samiske registreringsentraler i Finnmark og har tidligere samarbeidet med Árran senteret i Nordland. Vi har arbeidskraft og ressurser som kan være viktige i en nasjonal satsning på digitalisering. Medarbeiderne ved Digforsk AS er arbeidssøkere fra NAV som trenger arbeidstrening og høyere utdanning. I samiske kommuner har Digforsk AS sørget for at medarbeiderne får utdanning som er relevant for det samiske samfunnet. De som tidligere har arbeidet i reindrift, har tatt videre utdanning på høgsolenivå. Vi har utdannet flere i disse kommunene som nå er kvalifisert til et permanent dokumentasjonssenter i Finnmark hvis det blir aktuelt. Samtidig kan Digforsk AS også etablere sentraler i Tysfjord og Snåsa. Vedlagt er et kort innspill fra vår rådgiver Øyvind Eide som gir en mer spesifisert tilbakemelding.

Skulle departementet ønske å møte oss for å drøfte dette innspillet nærmere, står Digforsk AS klar for videre samarbeid med de samiske fagmiljøene.

Med vennlig hilsen

Inger Stray Lien
Styreleder

Jennifer Akselsen
Direktør

Vedlegg: Notat om Butenschøn-utvalget, av Øyvind Eide, Universitet i Oslo

Butenschøn-utvalget

Noen kommentarer ved Øyvind Eide

Innledning

Det er lite konkret å hente i retning av digitalisering i utredningen. Det er ingenting om digital dokumentasjon av kulturarv som basis for forskning og utdanning og lite om ny teknologi, kun litt om språkteknologi. Det var heller ikke spesifisert i mandatet at dette skulle tas opp. Samisk arkiv nevnt som en av institusjonene utvalget møtte representanter for (side 23). Det meste som kommenteres i dette notatet er i forlengelsen av det som står i utredningen, men knyttet til konkrete punkter i utredningsteksten.

Utredningen legger vekt på utviklinger av et samisk vitenskapsspråk. Dette nevnes allerede i avsnitt 1.1 på side 11. Dette utvikles videre på side 14-15. Det er klart at utviklingen av et slikt språk kan kobles til et behov for språklig dokumentasjon.

Kommentarene nedenfor er strukturert langs to akser:

1. Digitalisering som forutsetning for samisk forskning
2. Kreative grep for samisk høyere utdanning knyttet til Digforsks virksomhet

Digitalisering og samisk forskning

Materiell så vel som immateriell kulturarv vektlegges som sentrale forskningsområder (avsnitt 1.1 side 13). På side 39 nevnes tradisjonell kunnskap som viktig å bevare og tilgjengeliggjøre. Dette kan kobles mot digitalisering selv om utredningen ikke gjør det. Dette kan også kobles til det som står om behovet for at forskningen synliggjør tradisjonell kunnskap og konsekvensene av ikke å gjøre det på side 40. I kobling til moderne kulturuttrykk på side 55 kan digital kultur sees som en naturlig del. Digital tilgjengelighet kan også være en effektiv

1

¹ Langs lange spor - om samisk forskning og høyere utdanning. Utvalg for samisk forskning og høyere utdanning. Utredning avlevert Kunnskapsdepartementet 20.6.2012.

måte å oppfylle kravet til tilbakeføring av forskning til informanter og kunnskapsallmenningen, nevnt på side 57.

Også når det gjelder forskning på samisk fortid generelt (avsnitt 5.5 side 84-85) bør digitalisering kunne komme inn som en naturlig del. Også for immatriell kulturarv (intangible cultural heritage) bør digitaliserte kilde kunne være nyttige tillegg.

Også på det naturhistoriske området (avsnitt 5.9 side 87-88) kan digitalisering komme inn fordi eldre kilder kan inneholde viktig informasjon om rovdyr, klima, etc. Dette peker tilbake til tradisjonell kunnskap. Tradisjonell kunnskap er ikke *først og fremst noe man finner i kilder som kan dokumenteres*, men eldre dokumenter kan gi en type data til slike studier. F.eks. finner man opplysninger om sjøsamiske forhold på 1500-1800-tallet i noen av de kildene som ble digitalisert i Dokumentasjonsprosjektet.

Samisk språk er et satsningsområde for forskning (avsnitt 5.3 side 82-83). Her er det en rekke ressurser som kan digitaliseres for å gi en bedre historisk dimensjon til forskningen. Erfaringene fra Norsk Ordbok er svært relevante her,² og man burde kunne digitalisere en rekke eldre kilde som så kunne kobles sammen gjennom en metaordbok for samisk. Her fantes det allerede i Dokpro II-søknaden oversikter over aktuelt materiale. Ikke minst er dette viktig fordi utredningen eksplisitt nevner samisk språkteknologi (side 83), noe som gjentas i avsnitt 6.3.2 (side 99): språkteknologiske verktøy er en forutsetning for at samisk skal overleve. Den historiske dimensjonen må med i dette arbeidet, noe som digitalisering kan bidra til. Viktigheten av samisk språkhistorie nevnes på nytt i avsnitt 5.11 (side 89-90). Digitalisering av eldre kilder må være en del av dette.

Det foreslås også et eget program for samisk språkrøkt (avsnitt 6.4, side 101) som inkluderer utvikling av språkteknologi og tekstkorpus for samisk. Dette programmet anbefales å løpe i ti år med en romslig budsjettamme. Her bør digitalisering være en naturlig del av arbeidet, slik det har vært for Norsk Ordbok.

2

¹ http://no2014.uio.no/eNo/tekst/tekst_metaordboka.html

I forbindelse med slik digitalisering er det viktig å ikke lene seg tilbake og være fornøyd med Nasjonalbibliotekets storsatsning innen digitalisering av bøker, Bokhylla.³ Bokhylla er et nyttig verktøy på mange måter, men digitaliserer bare bøkene i form av bilde av boksidene. Man trenger korrekturlest og tagget tekst for virkelig å kunne nyttegjøre seg kildene i forskning.

Det ble påpekt et fravær av samisk forskning innen det teknologiske fagområdet (side 65). Dette kan være aktuelt som et argument for humanistisk informatikk og sterkere vekt på bruk av teknologi i tilknytning til eldre og nyere samisk kulturarv, noe som kan sees i sammenheng med digitalisering.

Under forskning på politiske prosesser (avsnitt 5.6 side 85-86) bør digitaliseringen av NSRs arkiv og lignende samlinger passe godt inn. Dokumentasjon av samiske kulturelementer (avsnitt 5.7 side 86) bør også kunne nyttegjøre seg digitale ressurser, både i form av kulturuttrykk i digital form, også eldre digitaliserte uttrykk, og i form av digital forskningsformidling. Koblingen mot sørsamisk er eksplisitt her og kan kanskje brukes som et argument for etablering av en Digforsk-sentral i det sørsamiske området.

Alt dette sees i sammenheng i avsnitt 5.11 (side 89-90), der demografi også kommer inn. Digitaliseringen av historiske persondata som Registreringssentralen for historiske data og andre har stått for er i denne sammenheng viktig, og viser at slike metoder har noe for seg i forskningssammenheng. Her omtales også Samisk arkiv eksplisitt, det nevnes at lydmaterialer er under digitalisering, og det påpekes hvor viktig det historiske materialet er. Man kan vurdere en strategi som går ut på å legge opp til en permanent digitaliseringsvirksomhet i Kautokeino basert på Digforsk AS-sentralen i samarbeid med høgskolen og Samisk Arkiv.

Utdanning og digitalisering

Når det gjelder virksomheten i Digforsk-sentralene er det påpekt et behov for å rekruttere samiskspråklige til forskning og utdanning (avsnitt 7 side 103). I forbindelse med omstilling, f.eks. i reindrifta, bør Digforsk være godt posisjonert

3

: <http://bokhylla.no/>

her. I tråd med avsnitt 7.1 bør man kunne lage et opplegg for målrettet kvalifisering, slik at flest mulig kan dras inn i omstillingen (side 105, også avsnitt 7.1.1). Det står lite eksplisitt om digitale læremidler, men i 7.1.1. på side 106 nevnes fleksibel og nettbasert organisering av utdanningstilbudene som et virkemiddel for å øke rekrutteringen. Det som står eksplisitt om reindrift og datateknologi i utdanning på side 106 bør være midt i blinken for Digforsk.

Konklusjon

NAV Finnmark og DigForsk AS samarbeider om "Omstilling gjennom målrettet utdanning". Arbeidstreningen gir arbeidskårsressurser som kan brukes til å bygge opp forskningsressurser for samisk forskning, og som kunne brukes med stort utbytte for å sikre kilder for framtidig samisk forskning. Dokpro-modellen fra 1990-tallet bør kunne rulles ut igjen, med lange utdanningsløp og langsiktig planlegging av digitalisering.